

HANGİ İŞLER İÇİN ASGARİ İŞÇİLİK İNCELEMESİ YAPILIR

Ersin UMDU*

I-GİRİŞ

5510 sayılı Kanununun 85. Maddesinde; İşverenin, işin emsaline, niteliğine, kapsam ve kapasitesine göre işin yürütümü açısından gerekli olan sigortalı sayısının, çalışma süresinin veya prime esas kazanç tutarının altında bildirimde bulunduğu tespit halinde, işin yürütümü açısından gerekli olan asgarî işçilik tutarı; yapılan işin niteliği, kullanılan teknoloji, işyerinin büyüklüğü, benzer işletmelerde çalıştırılan sigortalı sayısı, ilgili meslek veya kamu kuruluşlarının görüşü gibi unsurlar dikkate alınarak Kurumun denetim ve kontrolle görevlendirilmiş memurları tarafından tespit edileceği belirtilmiştir. Peki, işin yürütümü açısından gerekli olan asgarî işçilik tutarının tespit edileceği bir başka ifade ile asgarî işçilik incelemesi yapılacağı işler hangi işlerdir.

Hangi işlerin Asgarî işçilik incelemesi kapsamında olduğu makalemizin konusunu oluşturmaktadır.

II- ASGARİ İŞÇİLİK İNCELEMESİ KAPSAMINDAKİ İŞLER

İşverenin beyanında Kuruma bildirilmesi gereken sigortalı sayısı, çalışma süresi veya prime esas kazançların altında beyanda bulunulduğunun tespiti sonucu işin niteliği, kullanılan teknoloji, emsal işyerlerinin prim matrahı, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşü ve benzeri kıstaslardan yararlanarak, geriye doğru, sigortalılarla ilişkilendirmeksizin, sadece işverene yönelik

* SGK Müfettişi

re'sen prim tahakkuk ettirilmesi ile işin yürütümü için gerekli asgari işçilik miktarının hesaplandığı "Asgari İşçilik İncelemesi"; beyan esasının su-i istimalinin kaçınılmaz sonucu olan kayıt dışı istihdamı önleyici en önemli tedbir olarak uygulanmaktadır (Umdü, 2005,45). Ancak kayıt dışı istihdamı önleyici en önemli tedbir olarak asgari işçilik uygulaması kapsamında olan işler; yürürlük tarihi ve işin konusu açısından sınırlandırılmıştır. Buna göre;

1.YÜRÜRLÜK TARİHİ AÇISINDAN

Sosyal güvenlik reform öncesi 5510 sayılı Kanunun 4. Madesinin 1. Fıkrasında belirtilen sigortalıların bağlı olduğu 4792 (06/08/2003 tarih ve 25191 sayılı R.G.de yayımlanan 4858 sayılı Kanunun 57. maddesi ile 4792 sayılı "Sosyal Sigortalar Kanunu" yürürlükten kaldırılmıştır) sayılı Sosyal Sigortalar Kurum Kanununun 6. maddesine 8.12.1993 tarih 3917 sayılı Yasa ile eklenen fıkra sonucu bugünkü anladığımız manada asgari işçilik incelemesine 01.01.1994 tarihi itibarıyla başlanmıştır. Söz konusu yasal düzenleme sonucu 01.01.1994 tarihi sonra başlayan her türlü özel bina inşaatı ile ihale konusu işleri asgari işçilik incelemesi kapsamına alınmıştır.(Kızılot, 2004, 1449)

Bu sebeple; 01.01.1994 tarihinden önce başlayıp, 01.01.1994 tarihinden sonra bitirilen özel bina inşaatı ile ihale konusu işler için ise 01.01.1994 tarihinden sonraki dönemler için kıyaslama yapılarak bu döneme tekabül eden süreler için asgari işçilik uygulaması yapılacaktır.

Örnek; 01.01.1993 tarihinde başlanan ve 30.01.1994 tarihinde bitirilen özel bina inşaatı için uygulamanın yürürlüğe girdiği tarihten sonraki 30 güne tekabül eden oranda asgari işçilik hesabı yapılacak, 01.01.1994 tarihinden önceki dönemler için herhangi bir inceleme ve hesaplama yapılmayacaktır.

1.2.2. İŞİN KONUSU AÇISINDAN

Daha öncede belirtildiği üzere; asgari işçilik incelemesi işin yürütümü açısından gerekli olan asgarî işçilik tutarının tespit edilmesi için yapıldığından işin öncelikle işin piyasadan hazır halde alınıp satılan malın temini ile ilgili olmaması veya diğer bir deyişle işin gerçekleştirilmesinde işçilik faaliyetinin, fiili çalışmanın rol oynaması gerekmektedir. Zira Sosyal Güvenlik Kurumu Prim ve İdari Para Cezası Borçlarının Hakedişlerden Mahsubu, Ödenmesi ve İlişiksizlik Belgesinin Aranması Hakkında Yönetmelik'in 5. Maddesinde; İhale konusu iş, piyasadan hazır halde alınıp satılan malın temini ise bu işler idare tarafından Kuruma bildirilmesine gerek olmadığı belirtilmiştir. Ancak; ihale makamı tarafından; Piyasadan hazır halde alınıp satılan işlerle ilgili olarak işi üstlenenlere yapılacak hakediş ödemelerinden önce, işi üstlenenlerin idari para cezası, prim ve prime ilişkin borcunun olup olmadığı Sosyal Güvenlik Kurumuna yazılı olarak sorulur ve bir aylık süre içinde Kurumca yapılacak bildirim istinaden borcu varsa hakedişinden kesinti yapılır.

Örneğin; Bor İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından muhtaç öğrencilere dağıtılmak üzere ayakkabı ve kaban için düzenlenen ihale için asgari işçilik incelemesi yapılmaz. Ancak ihaleyi alan işyeri ile ilgili olarak ihale makamı hak ediş ödemesi esnasında Sosyal Güvenlik Kurumuna borcunun olup olmadığını kontrol edecektir.

Bununla beraber işin yapılmasında işçilik faaliyetinin, fiili çalışmanın rol oynaması sonucu asgari işçilik incelemesi kapsamında işleri 3 grupta inceleyebiliriz.

a- Her Türü Bina İnşaatı İle İhale Konusu İşler: 3194 sayılı İmar Kanuna göre gerçek ve tüzel kişilerce malzeme ve işçilik kullanmak suretiyle, meydana getirilen bir gayrimenkulün yapı kısmına ilişkin faaliyetlerin tümünü içeren bina inşaatı ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunda İdare olarak tanımlanan kurum veya kuruluşlar tarafından 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa göre ihale veya emanet suretiyle yaptırılan ve işçilik içeren her türlü ihale konusu işler asgari işçilik kapsamındadır.

Ayrıca bu konuyla ilgili olarak 5510 sayılı Kanuna göre; binaların yapımında yapı ruhsatı veren Ruhsat makamları olan; Valilikler, belediyeler ve ruhsat vermeye yetkili diğer kamu ve özel hukuk tüzel kişileri, yapı ruhsatı ve diğer tüm ruhsat veya ruhsat niteliği taşıyan işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeler ile varsa bunların verilmesine esas olan istihdama ilişkin bilgileri, verildiği tarihten itibaren bir ay içinde ve ihaleli düzenleyen ihale makamları olan idareler ihale yolu ile yaptıkları her türlü işleri üstlenenleri ve bunların adreslerini onbeş gün içinde Kuruma bildirmekle yükümlü oldukları belirtilmiştir. (Umdü, 2008,695)

Örnek-1; Pendik Kaymakamlığı tarafından düzenlenen yol inşaatı ihalesi işi,

Örnek-2; Ahmet Melih isimli vatandaşın Kadıköy Belediyesinden aldığı yapı ruhsat sonucu mesken amaçlı bina inşaatı işi,

b- Genel Denetimler: Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı tarafından hazırlanan ve Başkanlık Makamının onayı ile uygulamaya konulan Genel Teftiş Programına alınan işyerleri hakkında işin yürütülmesi için gerekli olan asgari işçilik miktarının tespit edilmesi için yapılan genel denetimlerdir. Başkanlıkça Kayıt dışı istihdamla mücadele etmek, bu amaçla sektörel analizler yaparak gerekli tedbirleri önermek amacıyla 5502 sayılı Kanun gereği sektörel asgari işçilik incelemeleri yapılmaktadır. (Sektörel Asgari işçilik İnceleme Bilgilendirme Notu, 2008)

Asgari işçilik yapılacak sektörler; ikmal edilen işin yürütüm şartlarına ait Kurum bilgi işlem alt yapısı başta olmak üzere bütün veriler göz önünde tutularak ilgili Kamu Kurum ve Kuruluşlarından, Meslek/Ticaret veya Sanayi Odalardan, Sendikalar ve Üniversitelerden temin edilen bilgiler çerçevesinde sektörel analiz çalışmaları ile riskli grup ve bölgeleri belirlenir. Gelen veriler ile il/işkolu kodu/işveren bazında ayrıma tabi tutularak Kuruma bildirilen sigorta primine esas kazanç, işçi sayısı ve çalışma gün sayısındaki dalgalanmalar ve yıllara göre sektörlerdeki işyerleri tespit edilir.

Örnek-3; Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı tarafından hazırlanan Genel

Teftiş Programına göre Antalya ili Özel Halk Otobüs İşletmelerinden 25 aracın genel denetim işi,

c- Özel Sektör İşleri: 5510 sayılı Kanunda idare (ihale makamı) olarak değerlendirilen kurum ve kuruluşların dışında tamamıyla özel sektör tarafından özel sektöre yaptırılan işler.

Örnek-4; Ayna A.Ş. 'ye ait döküm fabrikasında 1 yıl süreyle mutfak ve temizlik işlerini üstlenen Temiz Ltd. Şti. 'nin söz konusu iş kapsamında çalıştırdığı sigortalıların bildirilmesi için fabrika adresinden tescil ettiği geçici dosyanın kapanması ile ilgili, işlemler asgari işçilik kapsamındadır.

III-SONUÇ

“Asgari İşçilik İncelemesi”; beyan esasının su-i istimalinin kaçınılmaz sonucu olan kayıt dışı istihdamı önleyici en önemli tedbir olarak uygulandığı bu sebeple sosyal güvenlik sisteminde son derece önemli otokontrol yöntemi olduğu belirtilmişti.

Bu cümleden hareketle; asgari işçilik incelemesinin iki temel amacı bulunduğu anlaşılmaktadır. İlki, çalışanların işveren tarafından haksız kazanç elde etme gayesiyle kuruma bildirilmemesi ve yasal kayıtlara intikal ettirilmemesi sonucu uğrayacakları hak kayıplarını önlemek, diğeri ise asgari işçilik uygulamasıyla Kurumun prim geliri ile devletin vergi gelirini garanti altına almaktır (Özkan ve Tezel, 2004, 16)

KAYNAKÇA

Bakanlar Kurulu Kararı (29.09.2008). **Sosyal Güvenlik Kurumu Prim ve İdari Para Cezası Borçlarının Hakedişlerden Mahsubu Ödenmesi ve İlişiksizlik Belgesinin Aranması Hakkında Yönetmelik**. Ankara : Resmi Gazete (27012 sayılı)

Kızılot, Şükrü(2004). **İnşaat Muhasebesi Vergilendirilmesi Mevzuatı ve Asgari İşçilik**. gnşltl. 8. bs. Ankara : Yaklaşım

Özkan, Erkan ve Tezel, Ali(2004). **Asgari İşçilik Uygulaması**. Ankara : Yaklaşım Yayıncılık

Sektörel Asgari işçilik İnceleme Bilgilendirme Notu (2008). Ankara : Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

T.C. Yasalar (06.08.2003). **4858 sayılı Kanun**. Ankara : Resmi Gazete (25191 sayılı)

T.C. Yasalar (09.05.1985). **3194 sayılı imar kanunu**. Ankara : Resmi Gazete (18749sayılı)

T.C. Yasalar (16.06.2006). **5510 sayılı sosyal ve sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunu**. Ankara : Resmi Gazete (26200 sayılı)

T.C. Yasalar (22.01.2002). **4734 sayılı kamu ihale kanunu**. Ankara : Resmi Gazete (24648 sayılı)

T.C. Yasalar. **4792 Sosyal sigortalar kanunu**. Ankara

Umdu, Ersin (2008). “5510, 6183 ve 4735 Sayılı Kanunlar Çerçevesinde Sigorta Primleri Yönünden İhale Makamlarının Sorumlulukları” **Maliye Postası**. 695 (2008)

Umdu, Ersin(2005). “Genel Olarak Asgari İşçilik Uygulaması”, **Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi** 45 (2005)